

HOEFHAMER

NIEUWS

Hoefhamer Nieuwsbrief • Behoud laatste smederij Elburg! • november 2013, nr. 20, jaargang 7

Hoefhamer Nieuws nr. 20

Beste donateurs / vrijwilligers,

Hier is'tie dan, Hoefhamer Nieuws 20, de dubbeldikke aflevering in verband met het jubileum 2003 – 2013. En ook nu weer boordevol nieuws uit en over onze museumsmederij: onder andere over het project Ambachten XL en een nieuw, opzienbarend product, over een excursie naar Harderwijk, over schenkingen van oude gereedschappen en de aankoop van een bronzen smid.

Zoals in de vorige nieuwsbrief al werd gemeld, heeft er op 20 april jl. in het kader van het tweede lustrum in de oude smederij een uniek concert plaatsgevonden. Janneke Zegveld (viool) en Mark Snitselaar (klarinet) verzorgden voor een bomvolle 'zaal' een prachtig lecture-concert 'Entartete Musik' met werk van componisten als G. Raphael, P. Hindemith en A. Busch. Een zeer knappe prestatie van beide musici want nooit eerder speelden zij onder dergelijke omstandigheden in een 400 jaar oude smederij. Waarvan acte!

Harderwijk

De tweede jubileumactiviteit bestond uit de zeer geslaagde excursie naar Harderwijk, naar de werf annex smederij Veluvia alwaar oud-cursist Reinier Hoving zijn kunsten vertoont. Het regende 11 en 13 oktober jl. pijpenstelen maar tijdens de vaartocht op de twaalfde was het waarsachtig droog! Niet alleen Neptunus maar ook diens collega Jupiter was de opvarenden op deze zaterdag goed gezind. En dus vermaakte het gezelschap (vrijwilligers en partners) zich opperbest aan boord van de fraaie tweemastklipper De Alliantie. Na een bezoek aan Reinier en een interessante stadswandeling door het centrum onder leiding van deskundige gidsen gingen de 'Elburgers' weer enthousiast sloop. Te meer daar op de terugweg de inwendige mens ruimschoots aandacht kreeg. Met veel dank aan Hennie en Ben van Eerde!

Ambachten XL

Op de heenweg naar Harderwijk presenteerde secretaris Tom Bergstra een nieuw product, dat samen de onvolprezen vreugdekipper voor de nodige inkomsten

voor De Hoefhamer moet gaan zorgen (want anders kan het twaalf en een half jarig jubileum niet worden gevierd!). Dit behoeft een korte verklaring. Eind april kreeg het bestuur het verzoek deel te nemen aan het innovatietraject Ambachten XL, een initiatief van Cultuurpact Veluwe (een samenwerkingsverband van elf Veluwe gemeenten waaronder Elburg). Het doel is volgens projectleider dr. Mariam Gazzah om 'een boost te geven aan ambachten en ambachtslieden op de Veluwe'. De Hoefhamer is uitgekozen omdat (weer volgens dr. M.G.) 'uw smederij op vele overzichten van Veluwe Ambachten prijkt en uw werk om het smidswerk levend te houden erg in het oog springt'. Om bovenstaand doel te bereiken zouden creatief denkers c.q. kunstenaars aan betreffende ambachtslieden worden gekoppeld om zo te komen tot een uitwisseling van ideeën en kennis.

Het bestuur besloot positief te reageren omdat al langer - maar nog zonder succes - werd nagedacht over een nieuw, makkelijk te smeden en goed te verkopen product.

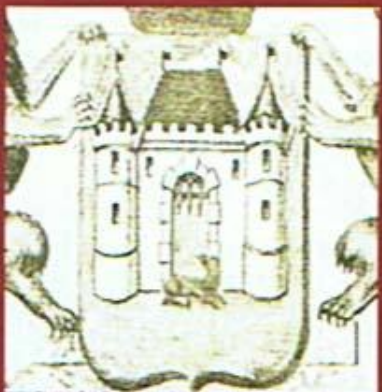
Lees verder op pagina 4 >

Janneke Zegveld en Mark Snitselaar musiceren in een authentieke 'concertzaal'.

Ondanks de mist vermaken de dames Ina van de Wiel, Mariet Boersma en Corinda Evers zich opperbest.

Lees het verhaal over de porteklee van Johan Godfried Busweiler op pagina 2 en 3! Opgesteld door onze redacteur Tom Bergstra.

De Hoefhamer wordt gesponsord door:
Scheepswerf Balk Urk BV
Do-it The Signmakers Kampen
Mustad Benelux Lelystad

DE HOEFHAMER

MUSEUMSMEDERIJ ELBURG

Het hele gezelschap op de werf annex smederij Veluvia te Harderwijk.

<Vervolg van pagina 1

En dus maakten uw secretaris en penningmeester in mei kennis met beeldend kunstenaar Gerlinde Habekotté uit Weurt (Gld). Na een eerste kennismaking vroeg mevrouw Habekotté beide bestuursleden ideeën te spuien, zodat zij deze in metaal kon vertalen. Geïnspireerd door de 'vruchtbare koppeling' opperden beide heren om sleutelhangers te gaan smeden. En van het één kwam het ander!

Dus deze unieke sleutelhangers zijn nu nieuw in het assortiment van Smederij De Hoefhamer, vervaardigd door onze enthousiaste vrijwilligers en cursisten! Idee voor een origineel geschenk voor de feestdagen!

Bronzen smid

Enige tijd geleden nam een zekere meneer C. Otte contact op met het bestuur met de vraag of 'De Hoefhamer' belangstelling had voor een fraai bronzen beeld van een smid. Nu valt van een kale kip niet veel te plukken dus werd te verstaan gegeven dat die belangstelling er wel was maar dat de helft van de gevraagde prijs zo'n beetje het maximum was. Met die boodschap ging voorzitter Tom Boersma de onderhandelingen in en tot ieders verrassing ging Otte akkoord. Vandaar dat er sinds enige tijd in de museumsmederij een bronzen smid stoer staat te kijken naar al die zwoegende cursisten.

Het 60 cm hoge beeld is ooit gemaakt door Arthur Waagen (1833 - 1899). De kunstenaar is geboren in de Baltische haven van Memel, Oost-Pruisen (tegenwoordig de havenstad Klaipėde in Litouwen).

Klaipėde te Litouwen, geboorteplaats van Arthur Waagen.

Hij verliet zijn geboortestreek om carrière te maken in Parijs, het belangrijkste cultuurcentrum van Europa, waar hij zich blijvend vestigde. Waagen's werk weerspiegelt de mode van die tijd, namelijk de Franse fascinatie voor de Noord-Afrikaanse cultuur, die begon met de verovering van Egypte door Napoleon en die als gevolg van de Franse koloniale expansie in Algerije, Marokko en Tunesië voortduurde tot het eind van de 19e eeuw. Zijn bekendste werk is dan ook de beeldengroep 'Kabyle au retour de la chasse', een Berber te paard die na de jacht met honden en al terugkeert naar zijn dorp.

John van Midden aan het werk tijdens de cursus smeden, oktober 2013.

Nieuw bestuurslid

De Hoefhamer heeft een nieuw bestuurslid, te weten John van Midden (54) uit de Oosterwalstraat. John volgde in het voorjaar de cursus smeden voor beginners bij Bram de Jongh. Deze wist de cursist dermate te enthousiasmeren dat hij niet alleen nu de cursus voor gevorderden doet maar ook besloten heeft thuis een smederij in te richten. John is voorvarend te werk gegaan en heeft onlangs in Amersfoort 'een kavel' gereedschappen op de kop getikt. In zijn schuur staat volgens mede-cursist Wim Wijnne zo langzamerhand een heel 'aambeeldbos'. Zo'n gedreven figuur hoort thuis in het bestuur, vandaar...

Uit de container gered

Museumsmederij De Hoefhamer staat zo langzamerhand dermate goed bekend (en niet alleen bij de organisatoren van Ambachten XL) dat particulieren van verre oude smeed- en loodgietergereedschap komen brengen.

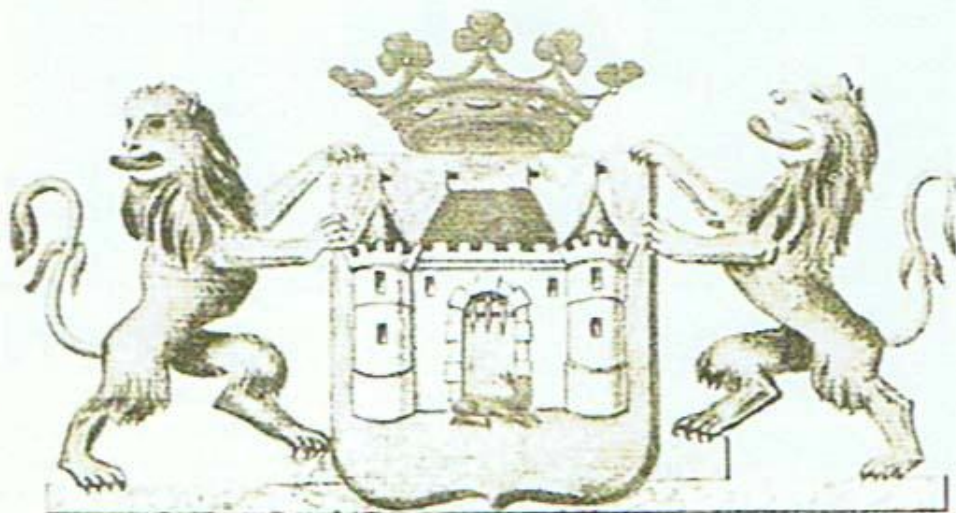

(L) De heer en mevrouw Stijn uit Valkenburg (ZH) en (R) de heer Godijn uit 's-Gravenzande (ZH)

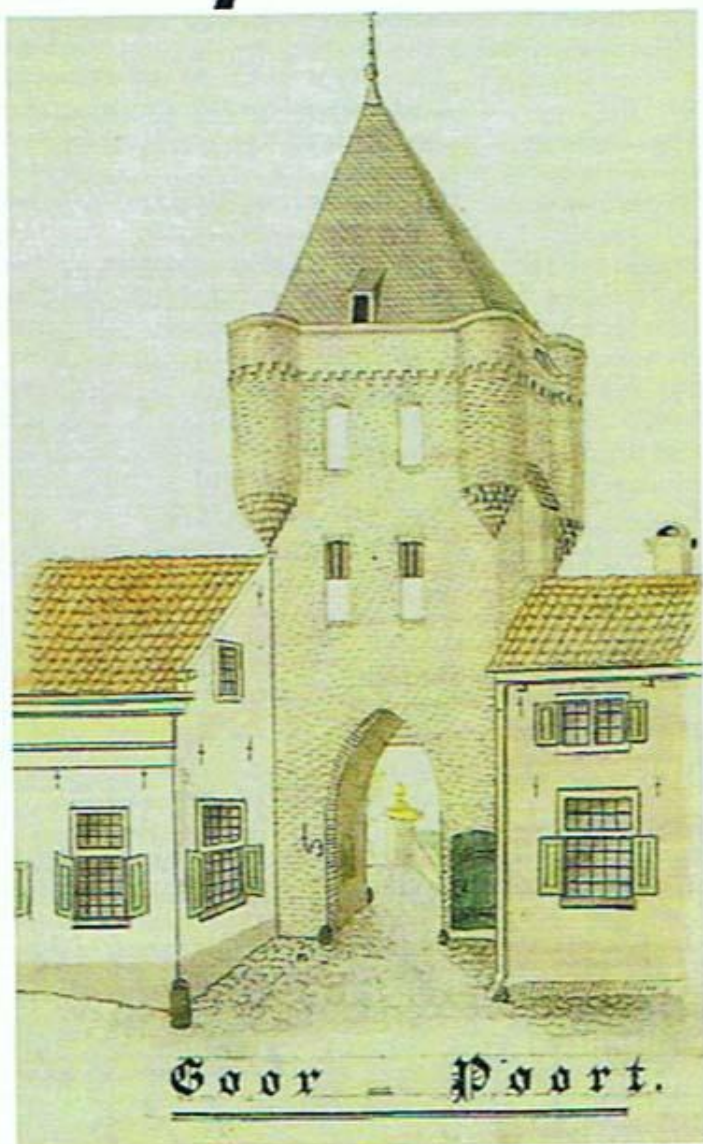
De heer Bert Stijn (en echtgenote) kwam zaterdag 5 oktober jl. vanuit Valkenburg (ZH) naar Elburg om de oude gereedschappen van zijn opa en vader te brengen. Opa Stijn was ooit nog hoefsmid maar 'daar zag vader geen heil in want hij was eigenlijk een beetje bang voor paarden', vertelt zoon Bert. En die heeft wat het smidsambacht betreft de lier aan de wilgen gehangen want 'er is geen droog brood meer in te verdienen. Je moet dan een constructiebedrijf beginnen en dat is er niet van gekomen'. Ja, en dan resteren nog de oude gereedschappen.

Een paar weken later stond Johan Godijn uit 's-Gravenzande (ook ZH!) voor de deur met de gereedschappen van zijn vader, loodgieter Rinus Godijn uit Den Haag. De tangen zijn in de jaren '50 door de loodgieter in spē aangeschaft. 'Met name de linkshandige zinktangen - dat was 'ie namelijk - zijn heel bijzonder', vertelt Johan enthousiast. Maar ook nu had niemand van de familie interesse. 'Ik heb ze zo'n beetje uit de container moeten redden'. En dan is er geen betere bestemming dan de museumsmederij in Elburg. Bert en Johan, hartelijk dank voor de schenkingen!

De redacteur van *Hoefbamer Nieuws* was een diepgravend onderzoek gestart naar de link tussen sleutelbangers en Elburg. Na intensieve raadpleging van het oud-archief van de stad Elburg tekende hij de geschiedenis op van de sleutelbanger/porteklee van één van de poortwachters van de stad (zie: De porteklee van Joban Godfried Busweiler). En daarmee was duidelijk welke vorm de sleutelbangers moesten krijgen, namelijk die van een paling! Gerlinde Habekotté smeedde een eerste model, daarna volgden er meer. Intussen worden naast de porteklee van Busweiler allerhande andere modellen gemaakt. Met name de combi tussen vreugdevisper en sleutelbanger lijkt commercieel een groot succes te worden!

De porteklee van Job

Goor Poort.

De Goorpoort van Elburg (ca. 1850), getekend door de Wel-Ed. Gestr. Heer Heinrich Gottfried Haasloop Werner, in leven gep. Kapl. der Infanterie.

De 'stat van der Elborch' is eind 14e eeuw 'gevest' oftewel volledig ommuurd. In de verdedigingsmuren zaten een twintigtal (!) torens en twee poorten, de Goor- en Mheenpoort. In 1592 verbouwden de Elburgers de Visscherstoren tot Vischpoort en omstreeks 1630 maakten ze aan de landzijde nog een opening, het Cleine of Susteren Poortje. Bij stadspoorten hoorden natuurlijk poortwachters of poortiers. Deze functionarissen inden o.a. poortgelden van marktkooplui en zorgden ervoor dat allerlei ongewenste vreemdelingen werden buitengesloten. Halverwege de 19e eeuw zijn deze middeleeuwse verdedigingswerken overigens 'geslecht'.

Joban Godfried Busweiler

Anno domini 1796 werd ene Johan Godfried Busweiler poortier van de Goorpoort. Hij woonde sinds 1773 in de stad en was een paar jaar later met een Burger Wed. getrouwd waarbij vijf kinderen verwekt. Busweiler deed zijn werk met eerbied en Genoegen 16 jaren onafgebroken, volgens Eed en vermeende Pligt, ten genoegen van Regeering en Burgerij. En toen, in 1812, ging het bijna mis. De brave poortier had namelijk de kwalijke gewoonte om tijdens werktijd te gaan vissen in de buitengracht voor de poort. Hij was gek op gebakken en gerookte anquilla (paling) en probeerde, verscholen in de rietkraag, bij tijd en wijle een zootje paling te verschalken. Het gebeurde in de voormiddag van den zesde Julij toen Johan Godfried weer op zijn vertrouwde stekje zat – met goed zicht op de poort natuurlijk – dat hij de sleutel van de Goorpoort in het water liet vallen. Hij had deze keer namelijk een palingfuik gezet en boog teveel voorover om deze op de wal te trekken. Plons... weg sleutel, die was uit de borstzak van zijn uniformjas gegleden. Natuurlijk probeerde hij de grote, zware sleutel terug te vinden maar tevergeefs...helaas.

Geschorst

Schoorvoetend sukkelde Busweiler aan het eind van de middag via de Beekstraat en Van Kinsbergenstraat naar het stadhuis alwaar hij audiëntie vroeg en kreeg bij Heer Maire W.L. de Chalmot. Met het schaamrood op de kaken deed hij z'n verhaal ten overstaan van de burgemeester en deze nam de zaak hoog op. Hij schorste de poortier en gelastte hem zijn uniformjas uit te doen. De 'kwestie Busweiler' kwam op de agenda van de Raad van de stad te staan en de afgezette portier moest via een request opnieuw solliciteren naar de functie van poortier.

Replica van de sleutel van de Goorpoort met porteklee, gesmeed door H. Smit, 2013.

an Godfried Busweiler

Hij schreef dat hij door de Heer Maire was geschorst en van mijne bediening ontfroefd. Vertrouwende op herziening heb ik mij per request tot uw Achtb. vervoegd met sollicitatie dat ik in mijne functie en Eer mogt worden hersteld en vinde mij in klimmende Jaaren met ziekelijke Tweede vrouw en een kind bezwaard'.

Porteklee

De Raad besloot uiteindelijk dat requestrant genoegsaame bekwaamheid bezit om de functie als poortier weer te kunnen bekleden. Echter, aan de nieuwe sleutel van de Goorpoort moest een porteklee komen in de vorm van een paling zodat Busweiler dagelijks aan sijne onregmatige handelen zou worden herinnerd. En zo gebeurde. Zo'n tien jaar heeft Busweiler nog met de door smid Yseband Jansz. Hoefhamer gesmede vermaledijde paling rondgelopen. Hij overleed omstreeks 1822 als gevolg van het klimmen der jaren. Er werd geen nieuwe poortier meer aangesteld, het beroep was intussen wat achterhaald. De Raad besloot van

ren, terwijl dezelve geen nut aanbrengen, de Goorpoort te doen afbreken en zoo veel van de Stadsmuren als tot den aanleg der haven zal benodigd zijn'.

Deurklopper van Busweiler

Op 27 juni 1992 krijgt de Vischpoort op initiatief van de oudheidkundige vereniging Arent thoe Boecop zijn zware, eiken deuren terug. Op die deuren prijkt al weer ruim twintig jaar de deurklopper van Busweiler!

Al die tijd had de klopper namelijk geduldig liggen wachten op de stoffige zolder van het voormalige stadhuis in de Van Kinsbergenstraat.

Noot voor de lezer:

Begin 19e eeuw was Frans de voertaal van de bestuurlijk elite van ons land. Vandaar in het bovenstaande verhaal woorden als porteklee, request, maire enz.

De 'vastgezette' klopper op één van de deuren van de Vischpoort, 2013.

Sleutelhangers, gesmeed door de enthousiaste vrijwilligers van De Hoefhamer.

de porteklee een (poort)deurklopper te laten maken en deze heeft nog zo'n dertig jaar de deur van de Goorpoort verfraaid. Op 12 september 1853 besloot de Raad dat tot den aanleg der zeehaven veel puin benodigd is en dat de Goorpoort en de Stadsmuur veel onderhoud vorde-

Presentatie

Tot zover het nieuws over het innovatietraject Ambachten XL en het wonderlijke verhaal over de porteklee van poortwachter J.G. Busweiler. Om de grootste Nederlandse historicus Johan Huizinga (1872 – 1945) te parafrasieren: 'De mensheid schrijft haar eigen geschiedenis'.

Op zaterdag 23 november a.s. krijgt een en ander een vervolg want dan presenteren de elf deelnemers aan het project in Boerderijmuseum De Bovenstreek te Oldebroek de resultaten. Het zal duidelijk zijn dat bestuursleden van museumsmederij De Hoefhamer uit Elburg de porteklee met verve 'in de markt' zullen zetten.